

Mads Bødker og ridefogeden

Ved provst Chr. Mikkelsen, Roskilde.

Tingbogen for Dragsholm birk oplyser, at en mand i Vallekilde 1754 havde den frimodighed at anlægge sag mod ejeren af Dragsholm og hans ridefoged. Manden hed *Mads Sørensen*, men blev efter sit håndværk kaldet *Mads Bødker*, selv i tingbogen er det oftest dette navn, der bruges. Han er født i Tolsager i Asnæs sogn 1712; men hans fader flytter til Vallekilde, hvor han får en gård i fæste under Dragsholm gods, også i Tolsager havde han været under dette gods. Da Mads var en stor dreng eller ung karl, måske 17—18 år, tjente han på Drags Mølle, der hørte under Dragsholm gods, men da han forlader denne plads, forlader han samtidig godset. Det sker kort efter Mikkelsdag, der var sædvanlig skiftetid, men han har måske skullet blive der lænere, i hvert fald ville mølleren gerne have beholdt ham og givet ham højere løn.

Sandsynligvis er Mads rømmet fra godset, før det egentlige stavnsbånd blev indført 1733; men han måtte ikke rejse fra godset uden pas fra godsejeren. Hvis han havde sagt sin plads op i tide, måtte godsejeren ikke nægte ham pas; men det var ikke ualmindeligt, at herremændene alligevel nægtede at udstede pas, hvorfor de, der ønskede at rejse bort, nok ofte undlod at bede om pas. Man kan af retssagen skønne, at det var den almindelige mening blandt bønderne, at store drenge på den tid ikke behøvede pas, og Mads har næppe haft noget.

Han drager først til Helsingør, hvor han begynder at lære bødkerhåndværket, derfra kommer han til Kalundborg, og det er nok først her, han bliver udlært som bødker. Derefter vender han tilbage til Dragsholm gods, hvor han får et hus i Vallekilde

i fæste. Formodentlig har han ikke ment, at der var fare for, at han skulle blive anklaget, fordi han i sin tid havde forladt godset uden pas, og herskabet har nok heller ikke påtalt dette. Det var vel også en vinding for godset, at han havde lært et håndværk.

Det var kun et lille hus, fire fag, han fik i fæste; men han byggede selv 6 fag til, så man må regne med, at han har klarert sig godt som bødker. Han havde også lov til at holde en ko. Den har vel skullet græsse sammen med byens andre køer. Når han byggede så meget til huset, må han vel have ment, at han skulle bo der al sin tid. Han er blevet gift med en pige fra Vallekilde, hun dør tidligt, og Mads Bødker gifter sig igen. Han har på den tid, retssagen står på, 3 eller 4 sønner, hvoraf i hvert fald den ældste, men rimeligvis også de to næste er født af hans første hustru. En dreng, der kun blev 1 år gl., er lige død.

Mads Bødker ved selvfølgelig nok, at hans sønner, som er født på godset, ikke må forlade dette, da stavnsbåndet nu gælder for alle mandlige personer af bondestanden fra deres 9. til deres 40. år. Men det er sandsynligt, at Mads Bødker, der selv i sin tid havde forladt godset, har ment, at hans drenge også kunne slippe godt fra at rømme fra det. Måske har han været uforsigtig nok til at lade ord falde herom, og dette kan være kommet herskabet eller ridefogeden for øre. Der har vel nok været nogen, som har villet indynde sig hos deres overordnede ved at lade dem sådant vide. Her har vi rimeligvis noget af forklaringen på den hårde behandling af Mads Bødker, da hans ældste søn rømmer fra godset.

Af tingbogen fremgår, at prokurator Lind i Kalundborg på Mads Sørensen Bødkers vegne til den 7. juni 1754 har indstævnet ridefoged Eggers og konferensråd Adeler til Dragsholm til at møde for Dragsholm birketings ret. Dermed begynder en retssag, som varer mere end 2 år.

Når Mads Bødker indlader sig på at anlægge sag mod ridefogeden og cjeren af Dragsholm, hænger det vel nok sammen med, at han har tilbragt nogle år i Helsingør og Kalundborg og der har lært andre forhold at kende end dem, som rådede mellem herremændene og deres fæstere. Dertil kom, at han ikke

anså sig for bundet til godset, men fri til at forlade det, da han frivilligt var vendt tilbage og havde taget et hus i fæste. En almindelig fæstehusmand ville næppe have anlagt sag mod sit herskab, selv om han var blevet behandlet på lignende måde. Det er også muligt, at han har kendt prokurator Lind fra den tid, han var i Kalundborg, og at det har bidraget til, at Lind antog sig hans sag.

Ved retsmødets begyndelse går ridefoged Eggers, der møder på sit herskabs og egne vegne, voldsomt i rette med prokurator Lind, fordi han har antaget sig Mads Bødkers sag, og han vil have dommeren til at nægte ham ret til at føre den. Ridefogeden er i det hele, især til at begynde med, meget overlegen. Han hævder, at skulle det ske, at en prokurator måtte antage sig processer for gemene folk samt bønder eller husmænd, skulle de fleste af deslige folk vel let falde til disputer og processer imod deres øvrighed og husbonder, hvilket måtte forårsage en stor uorden og skade særdeles ved jordegods. Det er tydeligt, at ridefogeden regner med, at bønderne må og skal finde sig i den behandling, som herskab og ridefoged vil unde dem, og som oftest finder de sig vel også deri. Prokurator Lind lader sig dog ikke skræmme, selv om ridefoged Eggers siger, at det er uden betydning, at Mads Bødker har antaget ham som sin sagfører. Lind kan nok svare igen, og dommeren tillader, at Mads Bødker, der er til stede, fortæller om den behandling, han har fået, og i næste retsmøde afsiger dommeren den kendelse, at Eggers' protest mod Lind som sagfører for Mads Bødker ikke kan bifaldes. Ganske vist reserverer ridefogeden på sit herskabs og egne vegne sin ret imod denne kendelse, men sagen går sin gang, omend det kommer til mange voldsomme sammenstød mellem ridefogeden og sagføreren. Når den varer så længe, hænger det vel noget sammen med, at ridefogeden ønsker at trække den ud det længst mulige. Blandt de vidner, som han lader indstævne, er der mange, som ikke kan give oplysninger af betydning for sagen.

I første retsmøde fremstiller Mads Bødker sagen således:

Da han for omtrent 17—18 år siden havde udlært som bødker i Kalundborg og en anden købstad, lod han sig bekvemme til at

tage hus i fæste på Dragsholm gods i Vallekilde, hvor han siden har boet og endnu bor. Han havde imidlertid opfødt 4 sønner, som alle stedse havde været på Dragsholm gods. Den ældste tjente i Hørve. Han skal efter folks sigende ved påsketid have fået nogle hug af karlen, som han tjente sammen med. Derefter kom bonden, hvor han tjente, en mandag, da fjerde fredag efter påske (store bededag) var forbi, og fortalte, at drengen var bortløbet, og spurgte, om han ikke var hjemme, hvortil Mads Bødker svarede nej og forsikrede, at han aldelse intet vidste om hans bortgang, eller hvor han var blevet af. Onsdagen derefter kom ridefogeden fra Dragsholm til Mads Bødker, og om aftenen kom ladefogeden, begge i samme ærinde, som var at befale ham fra herskabet at møde på Dragsholm torsdag morgen, hvilket han også efterkom.

Han kom først til ridefogeden i hans kammer. Han spurgte ham, hvor hans søn var blevet af, hvortil han svarede, at det vidste han slet intet om, og at han var helt uskyldig i hans bortgang. Ridefogeden skældte ham ud for rakker og køterknægt. Derpå viste han ham op til herskabet og fulgte selv med. Konferensråden talte ham adskillige hårde ord til, bl. a. at han havde været så skælmisk at føre sin søn bort. Mads Bødker undskyldte sig som tidligere med at være uvidende og uskyldig i sønnens bortgang, og at det gjorde ham selv ondt nok, at hans barn således var kommet i vildfarelse. Han tilføjede mange gange, at han ville og kunne gøre sin ed her, og når det forlangtes, at han hverken var medvider eller havde del i drengens bortgang. Da de ikke troede hans ord og undskyldninger, befalede konferensråden ridefogeden at lade Mads Bødker sætte i „tyvehullet“ eller arrestkælderen på Dragsholm, hvilket han også gjorde. Han befalede derefter sin tjener at hente en lås til at slå for, hvad også skete.

Mads Bødker sad således fangen fra torsdag eftermiddag til mandag ved solens nedgang. Og før han kom ud, måtte han stille to mænd til forsikring for sin egen persons tilstedeblivelse. Hans hustru havde imidlertid fået fat i to mænd, der påtog sig dette ansvar. For at komme ud måtte han desuden forsikre, at han uden ophold skulle forføje sig at lede efter drengen.

Den første dag, efter at han var kommet af arresten, var han så svag og mat, at han måtte blive i sengen; men den følgende dag rejste han ad København til, idet det var rygtedes, at drengen skulle være gået den vej. Mads Bødker forsikrede, at han ledte og spurgte så trolig efter ham, som muligt var; men han kunne intetsteds opspørge eller finde ham. Han bad også om, at dersom nogen skulle opspørge drengen, de ville sørge for, at han kom tilbage. For yderligere at bekræfte dette havde han attest med fra værtshusmanden i „Den norske Løve“ i København Jens Pedersen Svingninge, der bekræftede, at han havde været der for at opsøge sin fra godset bortløbne søn, og at han havde beklaget, at han ikke fandt ham.

Før Mads Bødker om mandagen var kommet hjem fra Dragsholm, havde ridefogeden hr. Eggers været i hans hus med to mænd og i hans fraværelse ladet registrere og vurdere alt, hvad han ejede, samt udsagt dem af huset, som de skulle forlade til Mikkelsdag. Da hans hustru spurgte, hvor de så skulle hen, svarede hr. Eggers, at det skulle de nok få at vide, og han formanede konen, at de ikke måtte bortflytte noget af det skrevne.

Da nu Mads Bødker var kommet hjem fra København og ikke kunne finde drengen, turde han ikke selv melde det for herskabet, men sendte en anden mand til gården for at sige det. Denne mand kom tilbage med den besked, at både herren og ridefogeden truede Mads Bødker, om han ikke skaffede drengen. Et par dages tid efter, en onsdag, kom Dragsholms skytte og sagde ham fra herskabet, at han skulle straks følge med til gården, hvortil han svarede, at det turde han ikke, med mindre han fik to mænd til at gå med. Han fik også to mænd til at følge med til gården. Da de kom til ridefogeden på Dragsholm skriverstue, spurgte han, hvad de to mænd skulle. Mads Bødker svarede, at han turde ikke komme ene, derfor var de fulgt med ham af kristen-kærlighed. Ridefogeden sagde, at de havde intet der at bestille, og lukkede så døren, så han og Mads Bødker var alene. Derpå slog ridefogeden med sin knytnæve ham to gange i hans hovede, skældte ham ud for køter og rakker og sagde, at han skulle gå med op til herren, hvilket også skete.

Imidlertid blev de to mænd stående i gården, da ridefogeden sagde, de ikke måtte gå med ind, medens ridefogeden og Mads Bødker gik ind i konferensrådets egen stue. Her tog ridefogeden et med sort betrukket piskeskæft, som han havde under sin kjortel, og slog dermed i herskabets nærværelse Mads Bødker mange hårde slag på venstre skulder og arm samt i hovedet. Ind imellem som han slog, sagde han, at han skulle sige, hvor hans søn var, hvortil Mads Bødker svarede som forhen, at han var uskyldig og ikke vidste, hvor drengen var. Derpå befalede konferensråden sin ridefoged at sætte Mads Bødker i tyvehullet igen. Da de kom ned i gården, stod de to mænd, som havde været med Mads Bødker, endnu i borgegården. Ridefogeden befalede nogle hovfolk, som huggede brænde, at trække de to mænd ud af gården og lukke porten, hvad de også gjorde. Mændene gik dog frivilligt. Ridefogeden gav nu sin tjener befaling at sætte Mads Bødker i det inderste hul, som var det værste. Der blev han siddende fra onsdag formiddag til fredag ved solens nedgang. Men samme fredags morgen havde ridefogeden ladet sin tjener hente Mads Bødker op til sig på skriverstuen. Det var så tidligt, at de andre folk på gården endnu ikke var stået op. Da Mads Bødker var kommet ind i skriverstuen, befalede ridefogeden sin tjener at gå over til den anden side af gården. Derpå slog ridefogeden Mads Bødker med en hasselstok så længe, at han næppe kunne gå ud af døren. Ridefogeden sagde så til ham: „Slæng dig på den stol!“ Derefter kaldte han igen på tjeneren, der efter hans ordre trak ham ned i „hulet“ igen. Om aftenen kom ridefogedens tjener igen og sagde, han skulle op til herren. Da Mads Bødker klagede sig, at han næppe kunne gå, sagde tjeneren, at han måtte gå, som han kunne. Hans arm var så ophovnet, at han næppe kunne få klæderne af, da han kom fra gården.

Hos herskabet skete der denne gang ikke andet, end at herren og ridefogeden sagde, at han straks, da sønnen var løbet bort, burde være kommet til gården og tilbudt enten at skaffe sønnen tilbage eller betale med penge. Hertil svarede han, at begge dele var ham umuligt. Hans hustru kom til ham på gården og hjalp ham hjem.

Da Mads Bødker var færdig med sin redegørelse, erklærede ridefoged Eggers, at han med al tålmodighed havde hørt på Linds og Mads Bødkers vidtløftigheder i 3—4 timer, men de fremførte hårde beskyldninger var både urigtige og ubevislige. Efter nogen ordveksling mellem Lind og Eggers må retsmødet afbrydes, da dagen er ved at være gået. De indstævnedede vidner får tilhold om at møde igen om 14 dage. Mange af dem må møde mange gange, for afhøringen tager lang tid. Ridefogeden klager også over, at folk spilder deres tid, men retten mener ikke, der er noget derved at gøre. Undertiden varer retsmøderne til kl. 10 om aftenen. Dommeren påtaler den store vidtløftighed fra begge sider, men det hjælper næppe noget. Meget af det, der spørges om, synes man overflødigt eller ligegyldigt. Mange vidner bliver spurgt, hvor gammel Mads Bødker og hans bortløbne søn er. Sådanne spørgsmål havde let kunnet klares med attester efter kirkebøgerne, hvor begges dåb er indført. Retsmøderne holdtes i tinghuset i Hørve, så vidnerne fra Vallekilde og Dragsholm havde et godt stykke vej dertil.

Mads Bødkers bortløbne søn hedder *Jens Madsen*, han er døbt i Vallekilde kirke 1. søndag efter påske 1737, og han er altså 17 år. Han får ikke megen fornøjelse af sin rømning. Han blev efterlyst både ved birketing og landsting uden resultat. Men da der blev sendt nogle folk fra Dragsholm ud for at lede efter ham, lykkedes det dem at finde ham hos en slagter på Christianshavn, hvor han havde taget tjeneste. Han havde sagt til dem: „*Havde jeg været så klog at adlyde andres råd, skulle I ikke have fået fat på mig*“. Det er i et retsmøde 16. august 1754, at det bliver oplyst, at han er fundet og ført tilbage.

Vidneafhøringen bekræfter i det hele Mads Bødkers fremstilling. Der er ingen, som har set, at ridefogeden slog ham; men flere har hørt ham „vræle og skrige“ og bede for sig. Han har også ladet flere se mærkerne efter slagene. De vidner, at han var gul og blå på armen, og hånden var hævet. Mads Bødker siger i et retsmøde, at han er blevet døv på det ene øre efter slagene og aldrig vil få sin fulde hørelse igen, hvad ridefogeden naturligvis bestrider. Der kommer under vidneafhøringen adskillige inter-

essante enkeltheder frem vedrørende sagen; men for ikke at blive for vidtløftige som ridefogeden og prokuratoren må vi begrænse os til at nævne enkelte betydningsfulde udsagn.

Det synes af stor vigtighed for Lind at få fastslået, at den arrest, hvori Mads Bødker blev indsat, var et sted, hvor der før havde siddet tyve, medens ridefogeden var lige så interesseret i at få fastslået, at det ikke blev anvendt til tyve. Vidnerne ved, at det kaldes „tyvehullet“, og de fleste har hørt, at der har siddet tyve i det engang, men nu bruges det til at sætte bønder i, når de har forset sig, desuden indsættes der folk, som uden tilladelse har hentet træ i skovene. Heraf kan man se, at skovtyveri ikke regnedes for rigtigt tyveri.

På en udtalelse af Mads Bødkers kone om at betale for den bortløbne dreng skal ridefogeden have svaret: „Vi sælger ikke drenge, for vi kan ingen få at købe“.

Angående pryglene, som Mads Bødker har fået, er der kun ridefoged Zahrtmann, Egemark, som vidner til gavn for ridefoged Eggers. Zahrtmann erklærer, at han hørte Mads Bødker „vræle“, men ikke så ham blive slået, engang han var hos Eggers.

Da ridefoged Eggers under vidneafhøringen bliver klar over, at Mads Bødker er født på Dragsholm gods, tager han sin opsigelse af Mads Bødkers fæste tilbage og forbyder ham at fraflytte huset. Mads Bødker erklærer, at han fastholder at være opsagt og flytter til Mikkelsdag. Og da tiden nærmer sig, begærer Lind på Mads Bødkers vegne, at retten vil udmelde 4 mænd til at foretage syn over huset, hvilket retten også gør, skønt ridefogeden protesterer.

De udmeldte 4 synsmænd aflægger beretning i retsmøde d. 4. oktober: De havde ventet på ridefogeden til over middag, den dag synet holdtes, men da han ikke kom, var der blevet tudet på gaden efter bymændene, for at de skulle have opsigt med huset, da Mads Bødker ikke befattede sig mere dermed. Han har siden Mikkelsdag boet i Kalundborg. Da mændene var færdige med synet, var de taget til Dragsholm, hvor de har aflagt beretning om det passerede. De havde huspenge med fra Mads Bødker for tiden til Mikkelsdag. De havde også haft 3 rigsdaler 2 skilling med fra Mads Bødker for mangler, som var forefundne ved de

oprindelige 4 fag hus; da ridefogeden ikke ville modtage disse penge, blev de deponeret i retten.

På sit herskabs vegne anlægger ridefogeden nu sag mod Mads Bødker for hans rømning fra godset og bortflytning fra huset. Ved den vidneafhøring, som følger heraf, oplyses, at bymændene ikke ville overtage tilsynet med huset. Oldermændene ville ikke tage mod nøglen, da Mads Bødker ville give ham den. Han havde så lagt den på gaden foran oldermændene. Efter at huset er kommet til at stå tomt, har det lidt nogen overlast. En gavl er blæst ud, og taget er beskadiget, ligesom kreaturer er gået gennem et gab, der er fremkommet i gårdet. Desuden er en lille ask savet om.

Under den fortsatte afhøring i den af Mads Bødker anlagte sag bliver det oplyst, at Mads Bødker ved et æreøl for en afdød gårdmandskone skal have sagt, at herskabet ikke skulle få nogen nytte af hans sønner. Ridefogeden er åbenbart meget glad for det våben, han dermed mener at have fået mod Mads Bødker. Det er ejendommeligt, at det nævnte æreøl først synes at være drukket et halvt års tid efter den pågældende kones død. Det er nok ca. 3 år siden, æreøllet blev drukket, men der er ingen, som rigtig kan huske, hvornår det var. Manden, som gav øllet, ved, at hans kone døde ved pinsetid, men ellers kan han ikke huske ret meget. Han ved dog, at han har ikke haft mere end én kone, der er død.

Hen imod sagens afslutning er Mads Bødker så uforsigtig at sige i tinghuset, at hellere end at komme tilbage til Dragsholm ville han gå til bøddelen, for så blev pinen da kort. Denne udtalelse blev hørt af flere af storkemændene (retsvidnerne).

Da tjenerskabet på Dragsholm bliver afhørt, viser det sig, at pigerne, som skulle bringe ham mad, mens han sad i „hullet“, har lukket ham ud 3 gange. Den ene gang var en dag, ridefogeden ikke var hjemme; da var Mads Bødker i køkkenet hele dagen og spiste sammen med folkene. De to andre gange blev han lukket ud om aftenen og fik så lov at sove hos en af karlene om natten, men skulle så stå op, så han kunne sidde i „hullet“, inden andre stod op. Ridefogeden må have fået noget at vide om dette, og på hans spørgsmål i retten må pigerne bekende, at Mads har været

lukket ud. Man må regne med, at de har ment at kunne stole på det øvrige tjenerpersonale; men der er altså nogen, som ikke har kunnet holde tæt.

Først 3. oktober 1755 er man nået så vidt, at begge parter er enige om, at sagen kan optages til dom. Ridefogeden har foruden de ved Dragsholm birketing afhørte vidner også ladet vidner afhøre ved Københavns byting, og han mener derved at kunne bevise, at Mads Bødker har været medvider i sønnens rømning, hvad dog Lind bestrider.

Det fremgår af dommens præmisser, at Lind indstiller til retten, at konferensråd Adeler dømmes til at betale 400 rdl. i godtgørelse til Mads Bødker og til bestridelse af sagens omkostninger, medens ridefoged Eggers bør betale 60 rdl. Måske har Lind haft en tilføjelse om yderligere bøde til Eggers.

Ridefogden kræver, at Mads Bødker skal betale konferensråd Adeler 250 rdl. til dækning af sagens omkostninger. Desuden bør han lide straf på sin person såvel for medvidenhed i sin søns bortgang som for sin egen flytning fra Dragsholm gods. Ridefogeden har i et retsmøde udtalt, at Mads Bødker skulle 3 år på kastellet og derefter tilbage til Dragsholm.

Dommen afsiges 14. november 1755. Dens indhold er, at Mads Bødker ikke skal lide noget for sin bortflytning fra huset i Vallekilde, da han var opsagt, men skal vende tilbage til Dragsholm gods. Herskabet skal levere ham huset igen i lige så god stand, som det var, da han forlod det, eller der må anvises ham et andet lige så godt hus på Dragsholm gods.

Angående sønnens rømning kan Mads Bødker ikke siges at have været helt uden medviden, og hans anholdelse samt registrering af hans ejendele er sket for at tvinge ham til at tilkendegive, hvor hans søn var blevet af. Parternes krav om pengebøder kan ikke tages til følge. Hvad ord, som skriftlig eller mundtlig kan være passeret under sagen, bør ikke komme nogen af parterne til skade på ære eller til ærlige navns forklejning i mindste måde, men aldeles mortificeres. Efter sagens medfør bør processens omkostninger ophøre på begge sider.

Straks efter dommens oplæsning erklærer Mads Bødker, at han vil appellere den til højere ret.

Sagen kommer for Sjællandsfars Landsting, hvor dom afsiges den 8. september 1756. Den lyder således:

Mads Sørensen Bødker contra hr. Conferensråd Adeler.

„Da hr. conferensråd Adeler og hans fuldmægtig Christian Eggers ikke har kunnet overbevise Mads Sørensen Bødker at være skyldig eller at have del i sin søns undvigelse fra Dragsholms gods, og om sådant end kunne blevet ham overbevist, var dog den mod ham brugte omgang for hård med at arrestere ham på hans person, beskrive hans bo og at udsige ham af hans i fæste havende hus, hvormed Mads Sørensen er bleven oprykket fra sin næring til sin velfærds spilde. Thi kendes herved for ret: at de én for begge og begge for én bør betale Mads Sørensen Bødker til sagens omkostninger og til nogenledes reparation 100 rdl. samt at indsætte ham igen i hans forrige hus i Vallekilde, hvilket de også bør sætte for ham i samme stand, hvori det efter de 4 synsmænds forretning forefandtes, da han flyttede derfra, og når sådant er sket, bør Mads Sørensen Bødker indflytte i huset som en fæster, dér at bo, og forblive på Dragsholms gods, hvortil han hører, hvilket alt bør således efterkommes inden 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse under justitiens videre befordring. Således forandres den indstævnte birketingsdom.“

Der kunne vel næppe blive meget tilovers for Mads Bødker af de 100 rdl., selv om pengene havde langt større værdi end nu. Det må også huskes, at en rigsdalers værdi dengang var mellem 3 og 4 kr., medens den kun regnedes til 2 kr., da vi fik kronemønten. Men Mads Bødker havde fået dom for, at han havde lidt uret. Det har nok været ham en trøst, selv om han igen måtte tilbage under Dragsholm gods. Der er grund til at tænke på, at Mads Bødker ved at føre sin sag igennem kan have bidraget til, at personer uden for bondestanden har fået noget at vide om, hvilken slet behandling bønder kunne blive udsat for.

Mads Bødker havde flere brødre, hvoraf en havde forladt godset ligesom han selv; men blandt dem, der blev på godset, var der en, som blev gårdmand i Vallekilde. Han kommer i restance med skatter og afgifter.

Ridefogeden kræver ham straffet efter loven, måske hænger denne hårdhed sammen med vreden over Mads Bødkers sagsanlæg. Broderen, der hedder Jørgen Sørensen, fradømmes ikke alene sit fæste og mister sit bo, der er vurderet til 117 rdl., men han dømmes til at arbejde i jern et år i nærmeste fæstning, desuden skal han betale 191 rdl., som han skylder ud over, hvad boet kan dække, og han skal betale processens omkostninger med 2 rdl. Der er næppe udsigt til, at han nogensinde bliver i stand til at betale dette, men tvangsarbejdet slipper han næppe for. Denne dom over Jørgen Sørensen afsiges 17. januar 1755, altså mens Mads Bødkers sag behandles.

EFTERSKRIFT

Da jeg skrev ovenstående, regnede jeg med, at landstingets dom dannede afslutningen på Mads Bødkers sag. Men af en ny sag, som ridefoged Eggers anlægger mod Mads Bødkers sønner, viste det sig, at deres fader ved højesteretsdom af 23. april 1757 er blevet kendt fri for at høre under Dragsholm gods, og at han er blevet boende i Kalundborg.

Mads Bødker mente, at denne frihed også gjaldt hans sønner. Det mente ridefogeden ikke, og Dragsholm birketingsret gav ridefogeden medhold. Måske kan vi senere vende tilbage til denne sag. Her skal blot anføres, at den ældste søn, Jens, d. 23. november 1759 for gentagne undvigelse fra godset bliver dømt til at arbejde 2 år i jern (lænker) i nærmeste fæstning, det var Korsør. Derefter skal han igen indfinde sig på Dragsholm gods. Endvidere skal han betale alle omkostninger vedrørende sagen, også udgifterne vedrørende hans arrestation og underhold i arresten.

Han erklærede at ville appellere, men har næppe haft råd til at antage en sagfører.